

~ МЕНЕДЖМЕНТ ТА БІЗНЕС-АДМІНІСТРУВАННЯ ~

УДК: 338.43:631

DOI: <https://doi.org/10.32680/2409-9260-2024-12-325-69-76>ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ ТА
ОБ'ЄКТИВНА НЕОБХІДНІСТЬ ЙОГО РОЗВИТКУ

Бардаков В. Г., здобувач ступеню PhD спеціальності 051 «Економіка», Полтавський університет економіки і торгівлі, м. Полтава, Україна
e-mail: V.bardakov@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-0470-7974>

Анотація. Метою статті є дослідження основних категорій аграрного сектору та визначення ролі аграрного бізнесу у контексті сучасних економічних відносин. Дослідження спрямоване на аналіз структурних елементів аграрного бізнесу, його взаємодії з сферами підприємницької діяльності, а також оцінку впливу інноваційних технологій та комерційних стратегій на розвиток аграрного підприємництва. Для досягнення поставленої мети були застосовані методи аналізу та синтезу, табличний, графічний, аналогії та порівняння. Практична цінність статті полягає в тому, що вона підкреслює важливість аграрного бізнесу для економічного розвитку, продовольчої безпеки та збереження природних ресурсів. Стаття також наголошує на ролі інновацій та технологічного прогресу у підвищенні продуктивності та якості продукції, що є ключовим для конкурентоспроможності на міжнародних ринках. Це робить її корисною для розробки стратегій розвитку аграрного сектору в умовах глобалізації та зміни клімату.

Ключові слова: аграрна сфера, сільське господарство, аграрний бізнес, агропромисловий комплекс України, аграрний сектор економіки.

THEORETICAL FOUNDATIONS OF AGRICULTURAL BUSINESS
AND THE OBJECTIVE NEED FOR ITS DEVELOPMENT

Bardakov Hr. Vladyslav, PhD student at the Department of Management, Poltava University of Economics and Trade, Poltava, Ukraine
e-mail: V.bardakov@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-0470-7974>

Abstract. The purpose of the article is to study the main categories of the agricultural sector and determine the role of agribusiness in the context of modern economic relations. The research is aimed at analyzing the structural elements of agribusiness, its interaction with other sectors of the economy, as well as assessing the impact of innovative technologies and commercial strategies on the development of agricultural entrepreneurship. To achieve the set goal, methods of analysis and synthesis, tabular, graphical, analogy, and comparison were used. It was established that the agricultural sector of the economy encompasses all types of activities related to the production, processing, and sale of agricultural products. It includes both crop production and animal husbandry, as well as other industries that ensure the country's food security. It was determined that agribusiness is part of the agricultural sector and includes entrepreneurial activities aimed at making a profit from the production and sale of agricultural products. The formulated vision of agribusiness is as an integrated subsystem of economic relations that encompasses the entire chain of food and raw material movement, starting from the supply of farms with material and technical resources and ending with the final consumer. These can be large agroholdings as well as small farms. The practical value of the article lies in emphasizing the importance of agribusiness for economic development, food security, and the preservation of natural resources. The article also highlights the role of innovation and technological progress in improving productivity and product quality, which is key to competitiveness in international markets. This makes it useful for developing strategies for the development of the agricultural sector in the context of globalization and climate change.

Key words: agricultural sector, agriculture, agribusiness, agro-industrial complex of Ukraine, agricultural sector of the economy.

JEL Classification: Q100, Q130, Q180

Постановка проблеми. Агробізнес в Україні є однією з ключових сфер підприємницької діяльності та без якої неможливо уявити розвинуті ринкові відносини, яка має великий потенціал для розвитку. Україна володіє значними земельними ресурсами, родючими ґрунтами та сприятливими кліматичними умовами, що робить її одним з провідних виробників сільськогосподарської продукції у світі.

Внаслідок повномасштабної війни в Україні аграрний бізнес зазнав стратегічних змін: окупація територій та активні бойові дії на значній частині країни призвели до зменшення посівних площ, значна мобілізація та міграція населення спровокували кадровий «голод» на сільськогосподарські професії, значне зростання цін на ресурси (обладнання, техніку,

пальне тощо) створюють передумови підвищення витрат виробництва сільськогосподарської продукції, а руйнування логістичних ланцюгів та маршрутів спричинило нагальність формування нових, побудованих на принципах безпеки та адаптивності до ризикованого невизначеного зовнішнього середовища. Усі перелічені вище фактори досить негативно вплинули на аграрний бізнес в Україні, що призвело до необхідності побудови нових форм і методів його ведення під час війни та у поствоєнний період.

Звісно, що у поствоєнний період аграрний бізнес України матиме не лише виклики, а й перспективи. До найбільш вірогідних, на нашу думку, слід віднести такі перспективи: активне відновлення аграрної інфраструктури, що включає впровадження інноваційних технологій ведення бізнесу, модернізацію обладнання та устаткування, діджиталізацію та оцифрування більшості бізнес-процесів, пов'язаних з робочою силою, що зі свого боку призведе до збільшення продуктивності праці та ефективності діяльності агрокомпаній; подальший розвиток експортних можливостей, що передбачає відновлення та розширення експортних логістичних маршрутів, появу нових міжнародних торговельних угод та посилення співпраці у сфері агробізнесу між Україною та ЄС; впровадження практик ековиробництва та стійкого землеробства для збереження національних природних ресурсів, що є пріоритетом у довгостроковій стратегії розвитку агропромислового комплексу України; впровадження технологій та інновацій, таких як дрони, біотехнології, точне землеробство та інші інновації, що призведе до підвищення ефективності національного агробізнесу.

Вищезазначені перспективи не будуть реалізовані без іноземних та вітчизняних інвестицій в агробізнес України, оскільки залучення іноземних інвестицій та державна підтримка будуть ключовими факторами для його повоєнного відновлення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні дослідження та публікації з аграрного бізнесу в Україні висвітлюють різні аспекти його розвитку, зокрема його сучасний стан, виклики та перспективи. У статті Л. О. Бойко та В. О. Бойко [1] розглядається сучасний стан агробізнесу в Україні та його можливості для ревіталізації у післявоєнний період. Автори наголошують на необхідності відновлення аграрного сектору та впровадження інноваційних технологій для підвищення його ефективності та конкурентоспроможності. Дослідження Є. М. Воробйова [2] аналізує сучасний стан агропромислового комплексу України, підкреслюючи важливість інтеграції аграрного сектору з іншими галузями економіки. Автор зазначає, що для успішного розвитку агропромислового комплексу необхідно забезпечити стабільне фінансування, розвиток інфраструктури та підтримку з боку держави. Н. І. Климаш у своїй роботі [5] досліджує стан та особливості розвитку аграрного сектору економіки у сучасних умовах. Автор звертає увагу на проблеми, з якими стикаються аграрні підприємства, такі як недостатнє фінансування, низький рівень технологічного забезпечення та складнощі з доступом до ринків збуту. Водночас Климаш підкреслює потенціал аграрного сектору для забезпечення продовольчої безпеки країни.

І. А. Абрамович у своїй статті [7] розглядає теоретичні основи та форми прояву аграрного бізнесу, наголошуючи на його структурних елементах та взаємодії з іншими сферами підприємницької діяльності. Автор зазначає, що аграрний бізнес є важливим елементом національної економіки, який забезпечує значну частку ВВП та робочих місць. А. Бобечко [8] досліджує суть та особливості комерційної діяльності підприємств агробізнесу, підкреслюючи важливість маркетингових стратегій та управління фінансами для успішного функціонування аграрних підприємств. Автор зазначає, що ефективне управління комерційною діяльністю дозволяє підвищити конкурентоспроможність аграрного бізнесу на внутрішньому та зовнішньому ринках. Н. Федорчук [9] аналізує розвиток агробізнесу України як сектору ринкової економіки, звертаючи увагу на його роль у забезпеченні економічної стабільності та розвитку країни. Автор підкреслює необхідність впровадження інновацій та модернізації виробничих процесів для підвищення ефективності аграрного бізнесу.

Відокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми. Останні дослідження вказують на важливість комплексного підходу до розвитку аграрного бізнесу, що включає інновації, державну підтримку, ефективне управління та інтеграцію з іншими сферами підприємництва у ринковій економіці.

Метою статті є дослідження основних категорій аграрного сектору та визначення ролі аграрного бізнесу у контексті сучасних економічних відносин. Дослідження спрямоване на аналіз структурних елементів аграрного бізнесу, його взаємодії з іншими сферами підприємницької діяльності, а також оцінку впливу інноваційних технологій та комерційних стратегій на розвиток аграрного підприємництва.

Основний матеріал. Аграрна сфера є невід’ємною складовою будь-якої економіки, забезпечуючи її успішне функціонування та розвиток. Незважаючи на її важливість, досі немає єдиного тлумачення та визначення для цієї сфери. Найчастіше використовуються такі терміни, як «аграрний сектор економіки», «агропромисловий комплекс», «аграрний бізнес», «аграрна сфера» та «сільське господарство». Всі ці терміни характеризують аграрну сферу та мають багато спільних характеристик, основними з яких є:

- вони пов’язані з виробництвом, переробкою та реалізацією сільськогосподарської продукції;
- це важлива складова національної економіки, що забезпечує продовольчу безпеку та створює робочі місця;
- включають фермерів, аграрні підприємства та інші суб’єкти, що прямо чи опосередковано дотичні до сільського господарства.

Іншими словами, вищезгадані терміни відображають різні аспекти аграрної діяльності, але всі вони сприяють розвитку економіки та забезпеченню продовольчої безпеки. Розглянемо більш детально, які ж відмінності містить кожен з термінів, що характеризують аграрну сферу (табл. 1).

Таблиця 1

Характеристика та основні відмінності аграрних категорій

Термін	Визначення	Об’єкт	Суб’єкт	Складові
Аграрний сектор економіки	являє собою сукупність галузей національної економіки, пов’язаних з розвитком сільського господарства, обслуговуванням його виробництва і доставкою сільськогосподарської продукції до споживача [1]	сільськогосподарські угіддя, ферми та сільгоспгосподарства, інфраструктура	фермери та аграрні підприємства, агрохолдинги, державні установи, споживачі	рослинництво, тваринництво, переробка сільськогосподарської продукції, логістика, зберігання, агрохімія, агротехніка, науково-дослідні інститути та освітні установи, державне регулювання та підтримка
Аграрний бізнес	це вид економічної діяльності, що стосується виробництва, індустріалізації та комерціалізації продуктів, що належать до сільського та лісового господарства, а також інших природних ресурсів [2]	сільськогосподарські угіддя, ферми та сільгоспгосподарства, інфраструктура	підприємці, фермери та аграрні підприємства, агрохолдинги, комерційні установи, споживачі	рослинництво, тваринництво, переробка сільськогосподарської продукції, логістика, маркетинг та продажі, фінансовий менеджмент, зберігання, агрохімія, агротехніка
Агропромисловий комплекс	сукупність галузей національної економіки, що, функціонуючи у тісному взаємозв’язку, здійснюють виробництво сільськогосподарської продукції, її промислову переробку та реалізацію споживачеві [3]	сільськогосподарські угіддя, ферми та сільгоспгосподарства, засоби виробництва, інфраструктура	фермери та аграрні підприємства, агрохолдинги, споживачі	рослинництво, тваринництво, переробка сільськогосподарської продукції, логістика
Аграрна сфера	включає сільське й рибне господарство, харчову промисловість і перероблення сільськогосподарських продуктів, а також аграрну науку та освіту, соціальну сферу села, їх матеріально-технічне й фінансове забезпечення [4]	сільськогосподарські угіддя, ферми та сільгоспгосподарства, соціальна інфраструктура	фермери та аграрні підприємства, підприємці, агрохолдинги, державні та комерційні установи, споживачі	рослинництво, тваринництво, переробка сільськогосподарської продукції, логістика, зберігання, агрохімія, агротехніка, науково-дослідні інститути та освітні установи, державне регулювання та підтримка

Сільське господарство	являє собою одну з головних галузей матеріального виробництва, об'єднуючи вирощування сільськогосподарських культур і розведення сільськогосподарських тварин із метою одержання продовольства й сировини для промисловості [5]	сільськогосподарська продукція (рослинництво + тваринництво)	фермери, сільськогосподарські підприємства	рослинництво, тваринництво, агротехніка, переробка, зберігання, реалізація
-----------------------	---	--	--	--

Джерело: складено автором на основі [1-5]

Аграрний сектор економіки охоплює всі види діяльності, пов'язані з виробництвом, переробкою та реалізацією сільськогосподарської продукції. Він включає як рослинництво, так і тваринництво, а також інші галузі, що забезпечують продовольчу безпеку країни. Аграрний бізнес є частиною аграрного сектору і включає підприємницьку діяльність, спрямовану на отримання прибутку від виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції. Це можуть бути як великі агрохолдинги, так і малі фермерські господарства.

Агропромисловий комплекс (АПК) є ширшим поняттям, яке включає не лише сільське господарство, але й галузі, що забезпечують його функціонування, такі як виробництво сільськогосподарської техніки, добрив, засобів захисту рослин, а також переробку сільськогосподарської продукції. Отже, АПК об'єднує всі етапи від виробництва до споживання агропродукції, забезпечуючи інтеграцію різних галузей економіки.

Аграрна сфера є загальним терміном, що охоплює всі види діяльності, пов'язані з сільським господарством та агропромисловим комплексом. Вона включає як виробництво сільськогосподарської продукції, так і її переробку, зберігання та реалізацію. Сільське господарство є основною складовою аграрної сфери і включає вирощування рослин та розведення тварин для отримання продовольства, сировини для промисловості та інших продуктів.

Отже, всі ці терміни взаємопов'язані і відображають різні аспекти діяльності в аграрному секторі. Вони підкреслюють важливість сільського господарства для економіки країни та його роль у забезпеченні продовольчої безпеки та розвитку інших галузей промисловості.

Визначимо, яке ж місце займає аграрний бізнес серед інших аграрних категорій (рис.1).

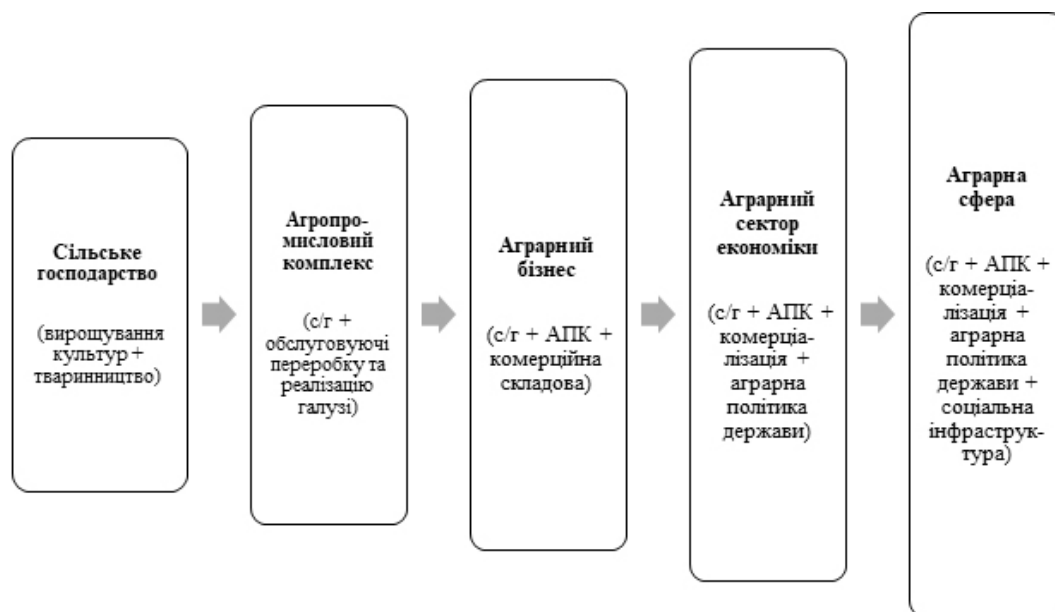

Рис. 1. Місце аграрного бізнесу серед інших аграрних категорій

Джерело: складено автором

Аграрний бізнес відіграє ключову роль у розвитку сільського господарства, забезпечуючи інвестиції, технології та управлінські рішення, що сприяють підвищенню продуктивності та стійкості аграрного сектору. Незважаючи на важливість терміну у аграрній сфері, нині немає єдиного визначеного в українському законодавстві підходу до його сутності, що є, на нашу думку, значною прогалиною та потребує подальших наукових напрацювань. Не існує єдиного підходу до цього визначення і серед науковців, що призводить до різних тлумачень досліджуваного поняття.

Концепцію «аграрного бізнесу» сформували у 50-х рр. XX ст. у США професори Гарвардської школи бізнесу Р. Голдберг та Дж. Девіс, які визначали його, як суму всіх операцій пов'язаних з виробництвом, зберіганням, транспортуванням, переробкою і розподілом сільськогосподарської продукції та наданням послуг у сфері ресурсного забезпечення сільського господарства [6].

Вітчизняний науковець І. А. Абрамович зазначив, що «аграрний бізнес – це особлива підсистема економічних відносин, що склалася в аграрному секторі розвинених країн внаслідок злиття аграрного, промислового і торгового капіталу у процесі поглиблення інтеграційних зв'язків між сільським господарством та промисловістю (вертикальної інтеграції)» [7]. Це визначення є достатньо ємним, конкретним та чітким. До основних його переваг слід віднести відображення інтеграційних процесів, фокус на розвинуті країни світу та підкреслення важливості економічних відносин. Запропоноване визначення не позбавлене, на нашу думку, недоліків, а саме: зосереджується на розвинених країнах, що може не враховувати специфіку аграрного бізнесу в країнах, що розвиваються; не враховує соціальні аспекти аграрного бізнесу, такі як вплив на місцеві громади, зайнятість та соціальну відповідальність; не наголошує на ролі інновацій та технологій, які є важливими для сучасного аграрного бізнесу.

Досить комплексним є визначення М. Шелмана, яке наводить у своїй статті А. Бобечко, йдеться про аграрний бізнес як взаємопов'язаний та взаємозалежний ланцюжок руху продовольства і сировини, що починається з постачання господарству матеріально-технічних засобів і закінчується кінцевим споживачем [8, с. 44]. У цьому визначенні підкреслюється важливість взаємозв'язку та взаємозалежності між різними етапами аграрного бізнесу, що є ключовим для розуміння його комплексності. Визначення охоплює весь процес руху продовольства і сировини, що дозволяє зрозуміти повний цикл аграрного бізнесу та підкреслюється важливість кінцевого споживача, що є важливим аспектом для орієнтації на ринок і задоволення потреб споживачів. Але, на нашу думку, визначення не враховує соціальні аспекти, такі як вплив на місцеві громади та зайнятість, а також не враховує специфіку аграрного бізнесу в різних країнах та регіонах, де умови можуть суттєво відрізнятися.

Дещо схожим є визначення аграрного бізнесу Н. Федорчука, як сектору ринкової економіки, що охоплює виробництво, переробку, розподіл, зберігання та доставку до споживача сільськогосподарської продукції, та є одним з найбільш перспективних видів бізнесу в Україні [9]. Слід зазначити, що за підходом науковця відбувається ототожнення двох аграрних термінів «аграрний бізнес» та «аграрний сектор економіки», що, на наш погляд, є некоректним, оскільки як зазначалось вище, між цими поняттями існують принципові розбіжності.

Враховуючи вищезазначені визначення, сформулюємо власне бачення аграрного бізнесу, як інтегрованої підсистеми економічних відносин, що охоплює весь ланцюжок руху продовольства і сировини, починаючи з постачання господарству матеріально-технічних засобів і закінчуючи кінцевим споживачем. Він включає виробництво, переробку, зберігання, транспортування та розподіл сільськогосподарської продукції, а також інтеграцію аграрного, промислового і торгового капіталів, що забезпечує ефективне функціонування аграрного сектору в умовах ринкової економіки.

Продуктовий ланцюг аграрного бізнесу охоплює всі етапи від виробництва сировини до доставки готової сільськогосподарської продукції кінцевому споживачеві (рис. 2).

Розглянемо більш детально кожен етап продуктового ланцюга аграрного бізнесу.

1. Виробництво сировини – відбувається вирощування сільськогосподарських культур (зернові, бобові, овочі, фрукти тощо) та розведення тварин (велика рогата худоба, свині, птиці тощо). Основними суб'єктами на цьому етапі є фермерські господарства та сільськогосподарські підприємства.

2. Збирання та первинна обробка, що відбувається після збору врожаю або забою тварин і продукція рослинного чи тваринного походження проходить первинну обробку, таку як

очищення, сортування, охолодження або заморожування. Цей етап є важливим, оскільки допомагає зберегти якість сільськогосподарської продукції та підготувати її для подальших етапів переробки.

3. Переробка – на цьому етапі сировина перетворюється в готову продукцію (наприклад, зерно переробляється на борошно, молоко – на йогурт, кефір, сир, м'ясо – на ковбасні вироби та інші продукти) [10]. Переробні підприємства відіграють особливу роль у створенні доданої вартості під час переробки сировини у готову продукцію, а відповідно й забезпечують прибутковість аграрному бізнесу.

4. Зберігання та логістика, як невід'ємний етап продовження терміну придатності готової сільськогосподарської продукції. Цей етап був «прогалиною» в аграрному бізнесі України ще й у довоєнний період, а під час повномасштабної війни – взагалі став наріжним каменем розвитку аграрного бізнесу, оскільки порушена логістика не дозволяє вчасно доставити продукцію на склади, а відповідно й забезпечити високу її якість. Ще однією проблемою на цьому етапі є відсутність належної кількості самих складів для зберігання, особливо продукції рослинництва (зерно, соняшник, бобові тощо), що призводить до нагальної необхідності продавати продукцію на аграрному міжнародному ринку за низькими цінами та на невигідних умовах для українських фермерів.

5. Маркетинг та продажі – цей етап включає просування продукції на вітчизняному та міжнародному аграрних ринках, управління брендом та іміджем, аналіз ринкових тенденцій та потреб споживачів. Численні комерційні компанії та маркетингові агенції допомагають аграрним підприємствам знайти свого споживача.

6. Роздрібна торгівля – на цьому етапі готова продукція продається кінцевим споживачам через торговельну мережу магазинів, супермаркетів, ринків чи онлайн-платформ. Саме роздрібні торговельні підприємства забезпечують доступність продукції для населення, оскільки кінцевим споживачем є все населення будь-якої країни.

7. Споживання є кінцевим етапом продуктового ланцюга аграрного бізнесу, де продукція споживається населенням. Зворотній зв'язок від споживачів допомагає виробникам покращувати якість продукції та адаптуватися до змінних потреб ринку.

Продуктовий ланцюг аграрного бізнесу забезпечує комплексний підхід до виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції, сприяючи ефективному його функціонуванню.

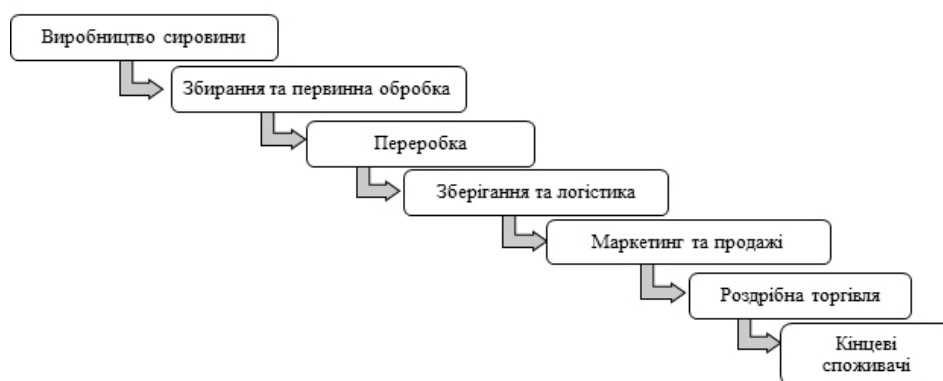

Рис. 2. Продуктовий ланцюг аграрного бізнесу

Джерело: складено автором

Висновки. Аграрний бізнес є важливою складовою економіки, яка забезпечує продовольчу безпеку та сприяє розвитку сільських територій. Його розвиток обумовлений необхідністю задоволення зростаючих потреб населення у продуктах харчування, а також підвищення ефективності використання природних ресурсів. В умовах глобалізації та зміни клімату аграрний бізнес стає все більш важливим для забезпечення стабільного постачання продовольства.

Об'єктивна необхідність розвитку аграрного бізнесу також пов'язана з економічними та соціальними факторами. Зокрема, аграрний сектор створює робочі місця, сприяє розвитку інфраструктури та підвищує рівень життя населення у сільській місцевості. Крім того,

інновації та технологічний прогрес у сільському господарстві дозволяють підвищити продуктивність та якість продукції, що є ключовим фактором для конкурентоспроможності на міжнародних ринках.

Розвиток аграрного бізнесу також сприяє збереженню та відновленню природних ресурсів. Використання сучасних технологій та методів ведення сільського господарства дозволяє зменшити негативний вплив на навколишнє середовище, зберегти біорізноманіття та забезпечити стійке використання земельних ресурсів. Це, зі свого боку, сприяє довгостроковій екологічній стабільності та забезпеченню продовольчої безпеки.

Отже, аграрний бізнес є ключовим елементом економічного розвитку, який забезпечує продовольчу безпеку, створює робочі місця та сприяє збереженню природних ресурсів. Його розвиток є об'єктивно необхідним для забезпечення стабільного та стійкого розвитку суспільства в умовах сучасних викликів.

Список літератури

1. Бойко Л. О., Бойко В. О. Сучасний стан агробізнесу в Україні та його ревіталізація у післявоєнний період. Таврійський науковий вісник. Серія: економіка. 2023. № 16. С. 55–61. URL: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.16.7> (дата звернення: 13.11.2024).
2. Агропромисловість – що це таке, визначення та поняття. EconomyPedia.com. URL: <https://uk.economy-pedia.com/11040896-agroindustry#menu1> (дата звернення: 13.11.2024).
3. Воробйов Є. М. Агропромисловий комплекс України: сучасний стан та особливості. Збірник наукових праць ХНПУ ім. Г. С. Сковороди. Економіка. 2010. Вип. 2. С. 15-20.
4. Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року : Закон України від 18 жовт. 2005 р. № 2982-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2982-15> (дата звернення: 17.11.2024).
5. Климаш Н. І. Стан та особливості розвитку аграрного сектора економіки в сучасних умовах. Вісник аграрної науки Причорномор'я. 2014. Вип. 1. С. 71–79. URL: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/18097/1/Agrarniy.pdf> (дата звернення: 17.11.2024).
6. Devis S.H., Goldberg P.A. A concept of agribusiness. Boston Mass: Harvard Univ. 1957. 456 p.
7. Абрамович І. А. Теоретичні основи та форми прояву аграрного бізнесу. Ефективна економіка. № 12. 2011. С. 45-56 URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=907> (дата звернення: 17.11.2024).
8. Бобченко А. Суть та особливості комерційної діяльності підприємств агробізнесу. Science, latest trends, modern problems and improvement of theories: XXXIV International Scientific and Practical Conference, м. Варшава, 29 серп. 2023 р. Варшава, 2023. С. 42–45. URL: <https://doi.org/10.46299/isg.p.2023.1.34> (дата звернення: 13.11.2024).
9. Федорчук Н. Розвиток агробізнесу України, як сектору ринкової економіки. The XI International Science Conference «Theoretical approaches of Fundamental Sciences. Theory, Practice and prospects», м. Женева, 26-28 квіт. 2021 р. Женева. С. 54–55. (дата звернення: 13.11.2024).
10. Шимановська-Діанич Л., Педченко Н., Лозова О. Проактивність в умовах діджиталізації економіки: удосконалення бізнес-процесів вітчизняних підприємств під час війни. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки». 2024. № 2 (112). С. 109-116. URL: <https://doi.org/10.37734/2409-6873-2024-2-16> (дата звернення: 16.12.2024).

References

1. Boyko L. O., Boyko V. O. (2023). Suchasnyy stan ahrobiznesu v ukrayini ta yoho revitalizatsiya u pisl'yavoyennyi period. [The current state of agribusiness in Ukraine and its revitalization in the post-war period]. Tavriys'kyi naukovyy visnyk. Seriya: ekonomika, 2023, 16, 55–61. Retrieved from: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.16.7> (accessed 16 December 2024). [In Ukrainian].
2. Ahropromyslovist' – shcho tse take, vyznachennya ta ponyattya [Agroindustry – what is it, definitions and concepts]. EconomyPedia.com. Retrieved from: <https://uk.economy-pedia.com/11040896-agroindustry#menu1> (accessed 16 December 2024). [In Ukrainian].
3. Vorobyov YE. M. (2010). Ahropromyslovyy kompleks Ukrayiny: suchasnyy stan ta osoblyvosti. [Agro-industrial complex of Ukraine: current state and features]. Zbirnyk naukovykh prats' KHNPU im. H.S. Skovorody. Ekonomika, 2, 15-20. [In Ukrainian].

4. Pro osnovni zasady derzhavnoyi ahrarnoyi polityky na period do 2015 roku [On the main principles of state agrarian policy for the period until 2015] Zakon Ukrayiny vid 18 zhovt. 2005 p. № 2982-IV. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2982-15> (accessed 16 December 2024) [In Ukrainian].
5. Klymash N. I. (2014). Stan ta osoblyvosti rozvytku ahrarnoho sektora ekonomiky v suchasnykh umovakh. [The state and peculiarities of the development of the agrarian sector of the economy in modern conditions]. Visnyk ahrarnoyi nauky Prychornomor'ya, 1, 71–79. Retrieved from: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/18097/1/Agrarniy.pdf> (accessed 16 December 2024) [In Ukrainian].
6. Devis S. H., Goldberg P. A. (1957). A concept of agribusiness. Boston Mass: Harvard Univ.
7. Abramovych I. A. (2011). Teoretychni osnovy ta formy proyavu ahrarnoho biznesu. [Theoretical foundations and forms of manifestation of agrarian business]. Efektyvna ekonomika, 12, 45-56 Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=907> (accessed 16 December 2024) [In Ukrainian].
8. Bobechko A. (2023). Sut' ta osoblyvosti komertsynoyi diyal'nosti pidpryyemstv ahrobiznesu. Science, latest trends, modern problems and improvement of theories. [The essence and peculiarities of the commercial activity of agribusiness enterprises]. XXXIV International Scientific and Practical Conference, 29 serp. 2023 r. Varshava, 42–45. Retrieved from: <https://doi.org/10.46299/isg.p.2023.1.34> (accessed 16 December 2024) [In Ukrainian].
9. Fedorchuk N. (2021). Rozvytok ahrobiznesu Ukrayiny, yak sektoru rynkovoyi ekonomiky [Development of Ukrainian agribusiness as a sector of the market economy]. The XI International Science Conference «Theoretical approaches of Fundamental Sciences. Theory, Practice and prospects, 26-28 kvit. 2021 r. Zheneva. 54–55 (accessed 16 December 2024). [In Ukrainian].
10. Shymanovs'ka-Dianych, L., Pedchenko, N., & Lozova, O. (2024). Proaktyvnist' v umovakh didzhytalizatsiyi ekonomiky: udoskonalennya biznes-protsesiv vitchyznyanykh pidpryyemstv pid chas viyny. [Proactivity in the conditions of digitalization of the economy: improvement of business processes of domestic enterprises during the war]. Naukovyy visnyk Poltavs'koho universytetu ekonomiky i torhivli. Seriya «Ekonomichni nauky», 2 (112), 109-116. Retrieved from <https://doi.org/10.37734/2409-6873-2024-2-16> (accessed 16 December 2024) [In Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 09.12.2024

Прийнята до публікації 14.12.2024